

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У РОЗУМОВОМУ РОЗВИТКУ УЧНІВ

У статті йдеться про те, що участь у дослідно-експериментальній роботі Всеукраїнського рівня «Дидактико-методична система розвитку дитячої творчості у межах навчально-виховного процесу дошкільного та загальноосвітнього навчального закладу» сприяє становленню конкурентоспроможної, розумово-розвинутої, здібної та талановитої особистості

Проблема розумового (інтелектуального) розвитку школярів в процесі навчання не є новою. Ця проблема в психолого-педагогічній науці розглядається давно. Однак це не як не знижує її актуальність. Стержнева ідея розумового розвитку школярів в процесі навчання викладається в трудах Л. С. Виготського.

Дослідження проблем навчання і розвитку школярів привели видатного вченого до висновку: навчання необхідно будувати у відповідності до зони ближнього розвитку дитини. Таке навчання буде «добрим» і «правильним», тобто, найбільш ефективнішим, сприяючим інтенсивному розумовому розвитку кожного із школярів [4].

Л. С. Виготський стверджував, що для забезпечення високих темпів розумового розвитку важливіше не рівень розвитку, якого учень досяг на сьогодні за рахунок праці та знань які він отримав у минулому, а ті функції, знання, уміння, які формуються і повинні сформуватися, якщо навчання будується з орієнтацією на завтрашній день, та орієнтацією на життєвий досвід з урахуванням розвитку кожної дитини з раннього віку [7].

Учений писав: «Педагогіка повинна орієнтуватися не на вчорашній, а на завтрашній день дитячого розвитку... тільки тоді вона зможе викликати до життя ті процеси розвитку, які на сьогодні знаходяться в зоні найближчого розвитку» [5].

Цьому сприяє діяльнісний підхід, який дає можливість організувати творчу діяльність учнів у межах кожного навчального предмета, інтегруючи їх у цілісну систему: спостереження, дослідження, самостійний пошук інформації. Значний імпульс розвитку ідеї діяльнісного підходу надали роботи зарубіжних і вітчизняних психологів та педагогів, які розглядали питання навчання та виховання дитини (Л. С. Виготський, В. В. Давидов, Л. В. Занков, О. М. Леонтьєв, Г. А. Цукерман, Д. Б. Ельконін). Діяльнісний метод – це метод навчання, за якого дитина не отримує знання в готовому вигляді, а здобуває їх самостійно в процесі власної навчально-пізнавальної діяльності [5], [6], [9].

Діяльнісний підхід дає змогу вчителям здійснювати:

- формування мислення через навчання діяльності ;
- уміння адаптуватися в середині певної системи щодо прийнятих у ній норм (самовизначення);

* © Воронюк І. В., Коротич Л. Г.

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

– усвідомлену побудову своєї діяльності для досягнення мети (самореалізація) і адекватне оцінювання власної діяльності та її результатів (рефлексія);

– формувати систему культурних цінностей та її проявів у особистісних якостях;

– формувати цілісну картину світу, адекватну до сучасного рівня наукового знання.

Учителі Херсонської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 46 Херсонської міської ради при здійсненні дослідно-експериментальної роботи Всеукраїнського рівня «Дидактико-методична система розвитку дитячої творчості у межах навчально-виховного процесу дошкільного та загальноосвітнього навчального закладу» активно використовують діяльнісний підхід в навчанні та вихованні молодших школярів. Участь у дослідно-експериментальній роботі сприяє становленню конкурентоспроможної, розумово-розвинутої, здібної та талановитої особистості.

Втілюючи ідеї Л. С. Виготського педагогі школи вважають, що пріоритетними напрямками трансформації сучасної освіти є не знання самі по собі, а саморозвиток особистості, яка має творчі здібності, самостійно та вільно мислить, а також здатна використовувати свої знання та досвід у реальних життєвих ситуаціях. У процесі розумового розвитку учнів вчителі виконують важливе завдання: підготувати дітей до дорослого життя так, щоб вони не втратили моральні орієнтири, знайшли сенс життя, змогли найповніше реалізувати свої здібності і переконання. Тому вчителі початкових класів так організують навчально-виховний процес, щоб учні самі відкривали для себе нове (правило, закономірність, властивості тощо).

Основним завданням своєї роботи педагогі школи вважають – не лише озброїти учня необхідними знаннями, а й сформувати в нього вміння і бажання вчитися все життя, здатність до саморозвитку, самовдосконалення на основі рефлексивної самоорганізації.

Упроваджуючи діяльнісний підхід вчителі будують навчання, як цілісний творчий процес, який передбачає рішення таких завдань:

– розвиток мислення учнів;

– вміння аналізувати ситуацію;

– діяльність на кілька кроків вперед;

– уміння самостійно здобувати і переробляти інформацію, конструктивно взаємодіяти з іншими;

– формувати стійку потребу в саморозвитку, самоосвіті.

Вирішення цих завдань допомагає вчителю розвивати в учнях уміння: аналізувати, виділяти головне, порівнювати, вирішувати проблему, уміти співпрацювати, бути відповідальним, давати адекватну самооцінку.

Навчити дитину плавати можна тільки в воді, а навчити учня діяти можна в процесі діяльності. Діяльнісне навчання

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

забезпечує глибоке засвоєння знань та виявлення здібностей дітей на ранній стадії навчання. Результатом упровадження діяльнісного підходу є розвиток розумової діяльності, мислення, мовлення, творчих здібностей, пізнавальних мотивів учнів. Використовуючи діяльнісний підхід на уроках та в позаурочний час учителі домагаються значних результатів у розвитку молодших школярів. Діти навчилися логічно мислити, не чекають готових знань, а добувають їх самі, уміють працювати в групах, парах, слухати позицію інших і відстоювати особисту думку.

Особистісно діяльнісний підхід – це взаємопов'язані між собою мотиваційна, пізнавальна та соціальна сфери особистості. Сформованість мотиваційної сфери особистості учнів 1-4 класів виявляється у бажанні мислити, домірковувати над складною задачею, стійкому інтересу до нового, потребою в ньому розібратися, відсутністю страху перед помилкою.

В активізації пізнавальної діяльності домінує прагнення до успіху (до досягнень), що стимулює розумову активність, тобто інтелектуальну ініціативу – бажання висловлювати своє ставлення (думку) до всього, що відбувається на уроці і довести власну думку. Пізнавальна сфера охоплює розвиток мислення особистості. У учнів зі сформованою пізнавальною сферою розвинуті прийоми розумової діяльності (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, аналогія). Сформованість соціальної сфери учнів виявляється у розвитку комунікативних умінь та емоційно-вольового компоненту: повага до думки іншого, наполегливість, прагнення довести почату справу до завершення, здатність покласти на себе відповідальність в різних життєвих та навчальних ситуаціях, почуття власної гідності та самоповаги.

Згідно з планом дослідно-експериментальної роботи в школі проводиться дослідження рівня розвитку мотиваційної, пізнавальної, соціальної сфер та інтелектуального розвитку школярів. Результати досліджень 2015/16 навчального року наступні.

Таблиця 1
Результати діагностики рівня розвитку мотиваційної сфери учнів 1-4 класів

Клас	К-сть	Рівні розвитку мотиваційної сфери							
		Високий рівень		Достатній рівень		Середній рівень		Низький рівень	
1-В е	31	20	65%	10	32%	1	3%	0	0%
1-А к	29	16	55%	11	38%	2	7%	0	0%
2-А е	24	10	42%	8	33%	5	21%	1	4%
2-Б к	27	5	19%	9	33%	9	33%	4	15%
3-А е	30	23	77%	6	20%	1	3%	0	0%
3-Б к	28	11	39%	6	21%	8	29%	3	11%
4-А е	21	18	86%	2	9%	1	5%	0	0%
4-Б к	26	14	54%	4	15%	6	23%	2	8%

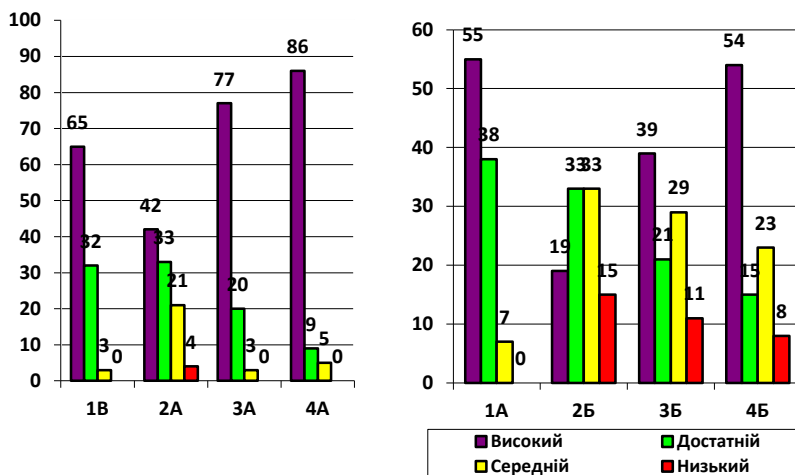

Рис. 1. Результати діагностики рівня розвитку мотиваційної сфери учнів 1-4 класів

За результатами експериментального дослідження можна зробити висновок, що у більшості учнів експериментальних класів (1-В, 2-А, 3-А, 4-А) та контрольних (1-А, 4-Б) позитивне ставлення до школи.

Пізнавальна мотивація (високий рівень розвитку мотиваційної сфери) виражена у 65% (20 учнів) 1-В класу, 42% (10 учнів) 2-А класу, 77% (23 учнів) 3-А класу, 86% (18 учнів) 4-А класу і в контрольних класах - 55% (16 учнів) 1-А класу, 39% (11 учнів) 3-Б класу, 54% (14 учнів) 4-Б класу. Дослідження допомогло виявити групу школярів із зовнішньою мотивацією (достатній рівень розвитку мотиваційної сфери), це учні експериментальних класів 1-В класу 32% (10 учн.), 2-А 33% (8 уч.), 3-А класу 20% (6 уч.), 4-А 9% (2 уч.), контрольних класів 1-А 38% (11 уч.), 2-Б 33% (9 уч.), 3-Б 21% (6 уч.), 4-Б 15% (4 уч.). За результатами аналізу змін у розвитку мотиваційної сфери учнів контрольних та експериментальних класів за час формувального етапу експериментального дослідження (2013-2016 рр.) в експериментальних класах кількість учнів з позитивною мотивацією з кожним роком збільшується.

Таким чином, за час проведення формувального етапу експериментальної роботи відбулися позитивні зміни мотиваційної складової діяльності учнів експериментальних класів.

За результатами формувального етапу експерименту можна зробити наступні висновки:

– покращився рівень мотивації учнів експериментальних класів;

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

- відбулись позитивні зміни щодо рівня внутрішньої мотивації учнів;
- учні навчилися доводити власні думки до самовдосконалення;
- рівень навчальної особистісної тривожності учнів став значно нижче;
- учні навчилися ефективно використовувати завдання з елементами новизни.

Таблиця 2.

Діагностика рівня розвитку пізнавальної сфери учнів 1-4 класів

Клас	Складові дивергентного мислення												Рівень дивергентного мислення			
	Легкість				Гнучкість				Оригінальність							
	В	Д	С	Н	В	Д	С	Н	В	Д	С	Н	В	Д	С	Н
2Ае 24	2 8%	9 38%	7 29%	6 25%	5 21%	3 13%	15 62%	1 4%	4 17%	7 29%	11 46%	2 8%	4 17%	7 29%	11 46%	2 8%
2Бк 24	2 8%	3 13%	6 25%	13 54%	2 8%	3 13%	6 25%	13 54%	1 4%	1 4%	9 38%	13 54%	2 8%	3 13%	7 29%	12 50%
Всього 48	4 8%	12 25%	13 27%	19 40%	7 14%	6 13%	21 44%	14 29%	5 10%	8 17%	20 42%	15 31%	6 13%	10 21%	18 37%	14 29%
3-А е 31	19 61%	5 16%	7 23%	0 0%	14 45%	8 26%	9 29%	0 0%	14 45%	7 23%	8 26%	2 6%	15 48%	7 23%	7 23%	2 6%
3-Б к 26	1 4%	3 11%	18 70%	4 15%	1 4%	11 42%	13 50%	1 4%	2 8%	7 27%	14 54%	3 11%	1 4%	7 27%	15 58%	3 11%
Всього 57	20 35%	8 14%	25 44%	4 7%	15 26%	19 33%	22 39%	1 2%	16 28%	14 24%	22 39%	5 9%	16 28%	14 24%	22 39%	5 9%
4-А е 25	14 56%	3 12%	6 24%	2 8%	11 44%	5 20%	5 20%	4 16%	12 48%	6 24%	5 20%	2 8%	13 52%	5 20%	4 16%	3 12%
4-Б к 26	8 31%	2 8%	11 42%	5 19%	3 12%	6 23%	10 38%	7 27%	4 15%	2 8%	17 65%	3 12%	5 19%	3 12%	12 46%	6 23%
Всього 51	22 43%	5 10%	17 33%	7 14%	14 27%	11 22%	15 29%	11 22%	16 31%	8 16%	22 43%	5 10%	18 35%	8 16%	16 31%	9 18%

Порівняння результатів показників розвитку пізнавальної сфери учнів експериментальних та контрольних класів свідчать про наступне:

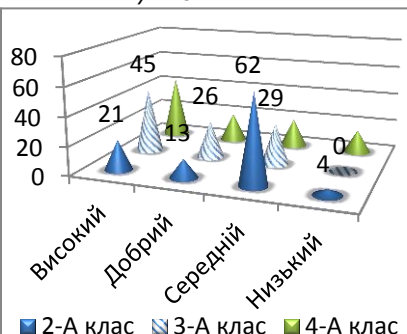
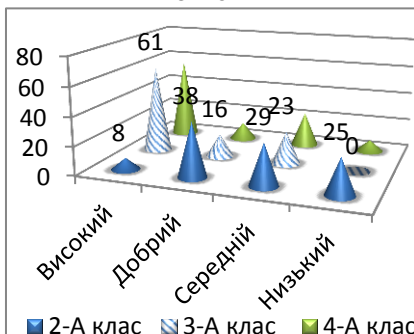
Учні експериментального 2-А класу мають кращі показники легкості, гнучкості, оригінальності та загального рівня розвитку пізнавальної сфери.

Так, 46% учнів 2-А класу на відміну від 21% учнів 2-Б класу знаходяться на високому та достатньому рівні щодо продуктивності виконання завдань.

Стосовно гнучкості, то 33% учнів 2-А класу мають високий та достатній рівень, а серед учнів 2-Б класу даний показник становить 21%.

Легкість

Гнучкість

Оригінальність

Рівень дивергентного мислення

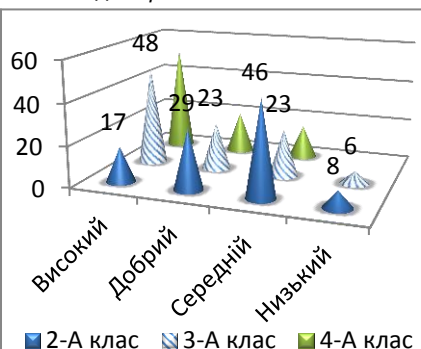
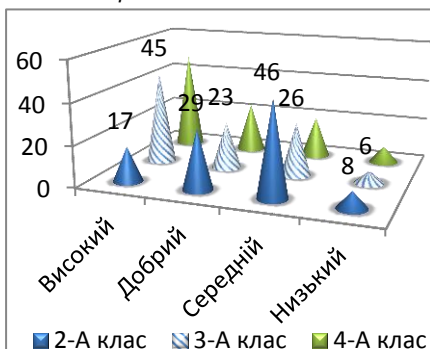

Рис. 2. Діагностика рівня розвитку пізнавальної сфери учнів 1-4 класів

В учнів 2-А класу показник оригінальності мислення на 38% вище ніж у учнів 2-Б класу. Високий та достатній рівень розвитку пізнавальної сфери у учнів 2-А класу вище ніж у учнів 2-Б класу на 25%.

Стосовно складових дивергентного мислення, то 77% (24 уч.) 3-А класу мають високий та достатній рівні продуктивності (легкості) на відміну від 15% (4 уч.) 3-Б кл. Крім цього, школярі 3-А експериментального класу мають більш розвинену гнучкість мислення, 71% (22 уч.) мають високий та достатній рівень гнучкості. У 3-Б кл. ці показники складають – 46% (12 уч.).

За показником оригінальності отримані наступні результати: 68% (21 уч.) 3-А класу мають високий та достатній рівень, у 3-Б кл. – 35% (9 уч.). Рівень розвитку дивергентного мислення учнів 3-А класу значно вище, ніж рівень розвитку учнів 3-Б класу: високий рівень на 44%, учнів з середнім рівнем розвитку дивергентного мислення в експериментальному класі менше, ніж в контрольному класі на 35%, з низьким –

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

на 5%.

Аналіз окремих показників розвитку пізнавальної сфери свідчить про те, що у експериментальному класі наявна більша кількість учнів з високим рівнем розвитку легкості (продуктивності) мислення – 56% (14 уч.) на відміну від 31% (8 уч.) контрольного класу. Крім цього у 4-А кл. виявлено 8% (2 уч.) з низьким рівнем розвитку легкості, у 4-Б кл. кількість таких учнів складає 19% (5 уч.).

Щодо гнучкості мислення, то 64% (16 уч.) 4-А класу мають високий та достатній рівень розвитку за даним показником. У 4-Б класі кількість школярів даної групи становить 35% (9 уч.).

Стосовно оригінальності мислення, то 72% (18 уч.) 4-А класу мають високий та достатній рівень розвитку за даним показником. У 4-Б класі кількість школярів даної групи становить 23% (6 уч.).

Вчителям початкових класів рекомендовано:

- розвивати мисленнєві операції: поняттєве, дивергентне мислення;
- дбати про те, щоб у учнів були розвинуті інтелектуально творчі уміння: здатність створювати власні продукти творчості, оригінальність мислення;
- проводити психологічний аналіз процесу і продуктів творчої діяльності учнів;
- використовувати вправи, які розвивають креативність мислення, різні форми роботи із школярами щодо надання можливості прояву креативності мислення;
- організувати допомогу учням з низьким рівнем розвитку пізнавальної сфери у формуванні культури мислення.

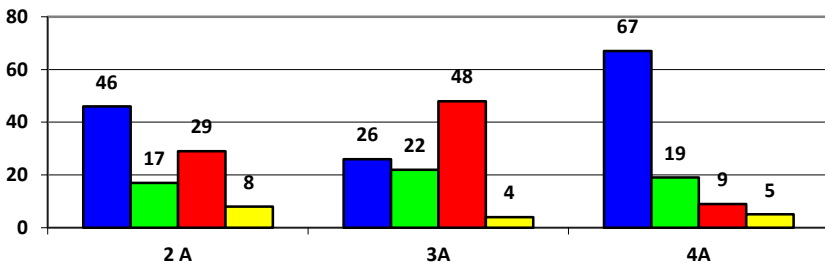
Рівень розвитку соціальної сфери було виявлено на основі спостереження за діями учнів під час спільної навчальної діяльності (табл. 3).

Таблиця 3.

Діагностика рівня розвитку соціальної сфери культури мислення учнів 2-4 класів

Клас	Особистісний аспект				Діяльнісний аспект			
	<i>В</i>	<i>Д</i>	<i>С</i>	<i>Н</i>	<i>В</i>	<i>Д</i>	<i>С</i>	<i>Н</i>
2-А е	46%	17%	29%	8%	17%	50%	29%	4%
2-Б к	27%	19%	35%	19%	4%	50%	31%	15%
3-А е	26%	22%	48%	4%	24%	39%	32%	5%
3-Б к	7%	39%	43%	11%	4%	68%	21%	7%
4-А е	67%	19%	9%	5%	33%	38%	26%	3%
4-Б к	43%	5%	50%	2%	45%	6%	37%	12%

Експериментальні класи
Особистісний аспект

Діяльнісний аспект

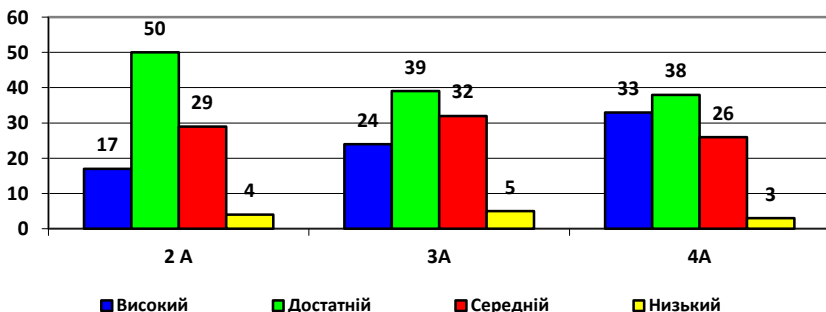

Рис. 3. Діагностика рівня розвитку соціальної сфери культури мислення учнів 2-4 класів

На високому рівні розвиток соціальної сфери у учнів експериментальних класів: 2-А клас особистісний аспект – 46%, діяльнісний – 17% відповідно, 3-А клас – 26%, 24%; 4-А – 67%, 33%. В контрольних класах учнів з високим рівнем розвитку соціальної сфери значно менше: 2-Б клас – 27%, 4%; 3-Б клас – 7%, 4%; 4-Б клас – 43%, 45%.

У спільній роботі з однокласниками ці учні проявляють чуйність, повагу до думок партнера, здатні підпорядковувати особистісні цілі й бажання спільної справи, проявляють емоційну стійкість, що означає дотримання моральних норм і правил взаємодії, високий рівень розвитку вербальної і невербальної комунікації. Вміють організовувати колективну роботу в процесі спільної пізнавальної діяльності так, щоб досягти творчих результатів у спільному пошуку. Проявляють при цьому мовленнєву продуктивність у взаємодії. Розвиток соціальної сфери знаходиться на достатньому рівні у значної частини учнів експериментальних класів: 2-А клас особистісний аспект – 17%, діяльнісний – 50% відповідно, 3-А клас – 22%, 39%; 4-А – 19%, 38%. У спільній роботі з однокласниками учні

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

ситуативно проявляють чуйність, повагу до думок других, здатність підпорядковувати свої цілі й бажання спільній справі, ситуативно організують співробітництво в процесі спільної пізнавальної діяльності так, щоб досягти творчих результатів у спільному пошуку. Однак не завжди беруть на себе відповідальність за прийняті рішення під час навчальної діяльності.

Розвиток соціальної сфери знаходиться на середньому рівні. 2-А клас (особистісний аспект – 29%, діяльнісний – 29%). Відповідно 3-А клас 48%; 32%, 4-А клас – 9%, 26%. Серед контрольних класів 2-Б – 35%; 31%. 3-Б клас – 43%; 21%. 4-Б клас – 50%, 37%. Учні проявляють наполегливість, організованість тільки на стадії захоплення спільною справою, не витримують кропіткої роботи щодо досягнення певного результату, не висловлюють свою думку чітко, послідовно, аргументовано, не вміють організувати співробітництво в процесі спільної навчальної діяльності, в межах спільної роботи виконують тільки чітко окреслені для них завдання, не приймають самостійного рішення щодо розв'язання завдань.

У меншій частині учнів експериментальних класів рівень розвитку соціальної сфери (особистісний аспект 8%, діяльнісний аспект 4% (2-А) на низькому рівні. У контрольних класах показники низького рівня наступні: 2-В (особистісний – 19%, діяльнісний – 15%), відповідно 3-Б – 11%, 7%; 4-Б – 2%, 12%.

Ці учні не проявляють наполегливість, організованість у роботі, не підпорядковують особистісні цілі і бажання спільної справи, у них не розвинені комунікативні уміння. У межах спільної навчальної діяльності вони проявляють пасивність, не беруть участь у розв'язання завдань, чекають поки завдання виконають інші члени групи, завжди погоджуються з тим рішенням яке приймають інші члени групи.

Порівняння результатів 2013-2016 р.р. показує, що кількість учнів з високим рівнем значно збільшилась, як в експериментальних так і в контрольних класах. Особливо з особистісного аспекту.

Якщо порівнювати особистісний та діяльнісний аспекти розвитку соціальної сфери учнів, то можна зробити висновок, що діяльнісний аспект розвинений більшою мірою. Обчислюючи середнє арифметичне даних щодо рівня розвитку мотиваційної, пізнавальної та соціальної сфер культури мислення учнів, отримуємо дані щодо рівня розвитку інтелектуальної культури мислення.

Таблиця 4

Рівень розвитку інтелектуальної культури мислення учнів 2-4 класів

	Високий	Достатній	Середній	Низький
Експериментальні класи	49%	29%	18%	4%
Контрольні класи	28%	27%	35%	10%

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

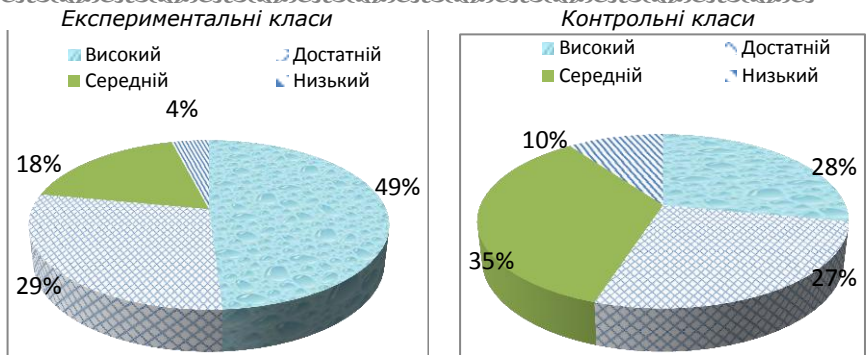

Рис. 4. Рівень розвитку інтелектуальної культури мислення учнів 2-4 класів

Високий рівень інтелектуальної культури мислення учнів експериментальних класів вище ніж контрольних на 21%, достатній рівень – на 29%, середній рівень нижче ніж в контрольних класах на 17%. Низький рівень в контрольних класах вище ніж в експериментальних на 4%. Порівняльний аналіз результатів розвитку інтелектуальної культури мислення учнів експериментальних класі 2015/16 навчального року з попереднім роком свідчить про те, що високий рівень збільшився на 5%, достатній – на 2%, середній зменшився на 4%, низький рівень – на 2%.

Слід зробити висновок, що рівень розвитку інтелектуальної культури мислення учнів в 2015/16 навчальному році став вище ніж в попередньому.

Підсумовуючи попереднє, слід зазначити, що участь у дослідно-експериментальній роботі Всеукраїнського рівня «Дидактико-методична система розвитку дитячої творчості у межах навчально-виховного процесу дошкільного та загальноосвітнього навчального закладу» як вчителів, так і учнів дає змогу активно використовувати сучасні інноваційні технології: проблемне особистісно-орієнтоване, інтерактивне навчання, діяльнісний підхід у навчально-виховному процесі. Проведення експерименту супроводжується моніторингом якості навчальних досягнень учнів, вивченням росту компетентності вчителів [2], [3]. За останні роки значно зріс фаховий і методичний рівень вчителів початкових класів.

За результатами атестації чотирьом вчителям-експериментаторам присвоєно звання «учитель-методист», два вчителі стали переможцями Всеукраїнського конкурсу «Учитель року».

Творчий пошук педагогічного колективу довів, що впровадження інноваційних технологій та стратегій навчання дає свої результати. З року в рік росте інтелектуально-особистісний потенціал учнів, активізуються процеси

ІННОВАЦІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

самопізнання та самовдосконалення. На зміну репродуктивної діяльності приходять пошукова, дослідницька, творча взаємодія учасників навчально-виховного процесу. На практиці здійснюються перехід від інформаційного до компетентісно орієнтованого навчання. Вчителі активно використовують діяльнісний підхід, опановують технологію побудови уроку як цілісного творчого процесу, результатом чого є зміцнення інтересу дитини до пізнання, відкриття нового, забезпечення міцних знань, формування у кожному учні рис пізнавальної активності, творчо мислячої, самокритичної особистості.

Протягом навчального року понад 260 учнів початкових класів стали учасниками різноманітних інтелектуальних конкурсів, 185 із них отримали дипломи і сертифікати переможців і призерів цих конкурсів.

Досвід роботи вчителів початкових класів презентований на науково-методичному семінарі «Дидактичні та психологічні механізми створення розвивального освітнього простору» [8]. На семінарі вчителі Славневська Н.Г., Семенова Н.Ю., Борисова В.В., Зінов'єва О.Р., Шпиченко В.П. продемонстрували можливість використання інтерактивних методів навчання на уроках в початковій школі, показали як шляхом створення ситуації розмірковування та успіху на різних етапах уроку активізується самостійна пізнавальна діяльність учнів. На уроках було презентовано проблемно-пошукові діалоги у процесі роботи над завданнями з логічним навантаженням. Методи роботи на уроках допомагали внести в навчальний процес елементи дослідження, пошуку, порівняння, різноманітних фактів, явищ, позицій, висновків. На семінарі були присутні науковий керівник експерименту О.Я.Митник та вчителі-експериментатори м. Миколаєва, м. Скадовська, м. Цюрупинська, смт. Великої Олександрівки, які дали високу оцінку урокам учителів.

Література:

1. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів: монографія/ Н.М. Бібік. – К.: ВІПОЛ, 1998 – 200с.
2. Воронюк І.В. Методи, форми, засоби керування дитячою творчістю (методичні рекомендації). – Херсон: РІПО, 2010. – 65 с.
3. Воронюк І.В. Психолого-педагогічні варіанти реалізації креативно-орієнтованого модифікування технік взаємодії вчителя з учнями // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2014. – Том X. – Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. – Вип. 26. – С. 154-172
4. Выготский Л.С. Избранные психологические исследования. – М., 1956. – 438 с.
5. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский / Под ред. В.В.Давыдова. – М.: Педагогика – Пресс, 1996. – С.10-19.
6. Давыдов В.В. Психологическое развитие и воспитание / В.В. Давыдов // Хрестоматия по педагогической психологии. – М.: Международная педагогическая академия, 1995. – с. 151-168.

7. Дьяченко В.К., доктор психологических наук, профессор. Гипотеза Л.С.Выгодского и новейшая педагогическая технология. <http://takyu.ru/nuda/gipoteza-l-s-vigotskogo-i-novejshaya-pedagogicheskaya-tehnolog/main.html>
8. Митник О.Я. Розвивальне освітнє середовище у початковій школі як чинник становлення успішної особистості у соціумі // Початкова школа. – № 5 (653) травень 2016. – С. 1-4.
9. Навчання у початковій школі як цілісний творчий процес: теорія і практика / за ред. В.І. Бондаря; упорядкув. О.Я.Митника. – К.: Початкова школа, 2011. – 384с.

Карась О. П., Лисенко Н. В.*

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У даній статті автори доводять, що формування екологічної свідомості на сьогодні є актуальним. Для вирішення цієї проблеми педагогічний колектив обирає науково-дослідну роботу. Шляхи розв'язання проблеми між відтворенням учнями екологічних знань і застосуванням їх на практиці та інші учителі бачать через формування в учнів відповідального ставлення до довкілля.

Інтенсивний розвиток української держави спонукає до нового бачення її інтелектуального потенціалу, викликає суттєві зміни в суспільному житті та сприйнятті оточуючого світу. Це, у свою чергу, зумовлює нагальну необхідність оновлення системи освіти України.

Сьогодні суспільство відчуває потребу в освічених та соціально підготовлених фахівцях. Тому формування у випускників загальноосвітніх навчальних закладів екологічної культури – завдання першочергове.

В останні десятиріччя діяльність людини здійснює величезний за масштабами й інтенсивністю вплив на природне середовище, свідченням чого є виникнення багатьох екологічних проблем. Посилення гуманістичної спрямованості освіти передбачає формування в учнів уміння пізнавати природу, а також здійснювати екологічно доцільну діяльність.

Відомо, що потреба в активній і творчій діяльності інтенсивно формується в підлітковому віці. Разом із тим, культурологічні дослідження свідчать про те, що генетична пам'ять людства, яка зберігає ціннісне ставлення до природи на рівні підсвідомості, втрачається саме в підлітковому віці, якщо особистість не реалізує свою потребу у взаємодії з природою. Тому навчально-виховний процес у загальноосвітніх навчальних закладах має бути спрямований на пошук конкретних шляхів здійснення учнями екологічної діяльності та формування в них екологічної свідомості [6].

Безпосередньо питаннями впровадження екологічних знань в Олександрівській загальноосвітній школі I-III ступенів Білозерської районної ради Херсонської області почалось з 2009 ро-

* © Карась О. П., Лисенко Н. В.